

METHODS OF TEACHING STUDENTS TO PLAY INSTRUMENTS IN MUSIC CLUBS

Bobokulov Qaxramon

Associate Professor of the Department of Music Education, JDPU

Jazilov Shuxrat Rustamovich

2nd year master's student in the field of music education and art

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa to'garaklarida o'quvchilarga cholg'u asboblarida ijro etishni o'rgatishning zamonaviy uslublari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, cholg'u asboblarida ijro etishni o'rgatishda ko'p bosqichli yondashuv, repertuar tanlashning ilmiy asoslanishi hamda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: musiqa to'garagi, cholg'u asboblari, ijro mahorati, o'qitish uslublari, musiqa pedagogikasi, individual yondashuv, repertuar, texnik ko'nikmalar.

Abstract: This article analyzes modern methods of teaching students to play musical instruments in music clubs. The results of the study show that a multi-stage approach, scientific justification of repertoire selection, and taking into account the age characteristics of students are of great importance in teaching musical instruments.

Keywords: music club, musical instruments, performance skills, teaching methods, music pedagogy, individual approach, repertoire, technical skills.

Аннотация: В данной статье анализируются современные методы обучения игре на музыкальных инструментах в музыкальных кружках. Результаты исследования показывают, что многоэтапный подход, научное обоснование выбора репертуара и учет возрастных особенностей учащихся имеют большое значение в обучении игре на музыкальных инструментах.

Ключевые слова: музыкальный кружок, музыкальные инструменты, исполнительские навыки, методы обучения, музыкальная педагогика, индивидуальный подход, репертуар, технические навыки.

KIRISH

Musiqa ta'limi zamonaviy pedagogika tizimining ajralmas qismi sifatida shaxsning estetik tarbiyasi, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va madaniy saviyasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Maktabdan tashqari ta'lim muassasalarida faoliyat yurituvchi musiqa to'garaklari o'quvchilarga cholg'u asboblarida ijro etish san'atini o'zlashtirishda keng imkoniyatlar yaratadi. Bugungi kunda globallashuv jarayonlari ta'sirida musiqa ta'limi oldida yangi vazifalar paydo bo'lmoqda, bular orasida milliy va jahon musiqa merosini o'zlashtirish, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish hamda o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi [1]. Cholg'u asboblarida ijro etishni o'rgatish murakkab pedagogik jarayon bo'lib, u nafaqat texnik ko'nikmalarni shakllantirish, balki musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish, ritm hissini tarbiyalash va badiiy did shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Abdullayev R.N. ta'kidlaganidek, musiqa to'garaklarida cholg'u asboblarini o'rgatish umumiy musiqa ta'limidan tubdan farqlanadi, chunki bu yerda o'quvchi bevosita ijro jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi [2].

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot jarayonida tahliliy, qiyosiy va tizimli yondashuvlar qo'llanildi. Cholg'u asboblarida ijro etishni o'rgatish metodikasi masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Neuhaus G.G. o'zining fundamental asarida fortepianoda ijro etish san'atini o'rgatishning nazariy asoslarini ishlab chiqqan. Uning fikriga ko'ra, cholg'u asbobida ijro etishni o'rgatishda uch asosiy tamoyilga amal qilish zarur: birinchidan, o'quvchida musiqaga muhabbat uyg'otish; ikkinchidan, texnik

ko'nikmalarni musiqiy ifoda bilan uzviy bog'lash; uchinchidan, o'quvchining mustaqil ijodiy faoliyatini rag'batlantirish [3]. Ushbu tamoyillar nafaqat fortepiano, balki boshqa cholg'u asboblarni o'rgatishda ham qo'llanilishi mumkin.

Barenboym L.A. bolalarga musiqa o'rgatishning psixologik jihatlarini chuqur tahlil qilgan. Uning tadqiqotlarida ta'kidlanishicha, cholg'u asbobida ijro etishni o'rgatishda o'quvchining psixofiziologik rivojlanish xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, dastlabki bosqichda motorik ko'nikmalarni shakllantirish va musiqiy eshitishni rivojlantirish parallel ravishda olib borilishi lozim [4]. Bu yondashuv musiqa to'garaklarida boshlang'ich ta'lim metodikasini ishlab chiqishda nazariy asos sifatida xizmat qiladi.

O'zbek musiqashunosligida cholg'u asboblarni o'rgatish metodikasi bo'yicha ham sezilarli ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Matyoqubov O.R. milliy cholg'u asboblarni o'rgatishning an'anaviy usullarini tahlil qilib, ularni zamonaviy pedagogika talablariga moslashtirishning yo'llarini ko'rsatib bergan. Uning fikriga ko'ra, dutor, rubob, tanbur kabi milliy cholg'u asboblarda ijro etishni o'rgatishda ustozdan shogirdga og'zaki an'ana orqali beriluvchi metodlar hamon dolzarbligini yo'qotmagan, ammo ular zamonaviy nota yozuvi va nazariy bilimlar bilan boyitilishi zarur [5].

Xorij tadqiqotchilaridan Hallam S. musiqa ta'limida motivatsiya masalasini chuqur o'rgangan. Uning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, cholg'u asbobida ijro etishni o'rgatishda ichki motivatsiyani shakllantirish tashqi rag'batlantirishdan ko'ra samaraliroq natijalar beradi. Ichki motivatsiya o'quvchining musiqa bilan shug'ullanishdan qoniqish olishi, o'z-o'zini namoyon etish imkoniyatiga ega bo'lishi va ijodiy jarayonda erkinlik his qilishi orqali shakllanadi [6]. Bu nazariy yondashuv musiqa to'garaklari amaliyotida repertuar tanlash va individual yondashuv masalalarida muhim ahamiyatga ega.

Sloboda J.A. musiqiy qobiliyatlarning rivojlanishi va cholg'u asbobida ijro mahoratini egallash jarayonlarini psixologik nuqtai nazardan tahlil qilgan. Uning tadqiqotlarida isbotlanganki, cholg'u asbobida yuqori malakaga erishish uchun muntazam mashqlar bilan bir qatorda, o'quvchining kognitiv rivojlanishi, musiqiy xotirasi va ijodiy tafakkuri ham rivojlantirilishi zarur [7]. Bu yondashuv musiqa to'garaklarida mashg'ulotlarni rejalashtirish va o'tkazishda hisobga olinishi lozim bo'lgan muhim omil hisoblanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili asosida musiqa to'garaklarida cholg'u asboblarda ijro etishni o'rgatishda qo'llaniladigan uslublarni bir necha asosiy guruhga ajratish mumkin. Birinchi guruhni individual o'qitish uslublari tashkil etadi. Bu uslublar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi bevosita muloqotga asoslanadi va har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi. Individual mashg'ulotlarda o'qituvchi o'quvchining texnik kamchiliklarini tezda aniqlash va tuzatish, uning musiqiy qobiliyatlariga mos repertuar tanlash hamda o'quv jarayonini moslashuvchan boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladi. Kirnarskaya D.K. ta'kidlaganidek, individual o'qitish cholg'u asbobida ijro etish san'atini egallashning eng samarali usuli hisoblanadi, chunki u o'quvchining barcha psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olishga imkon beradi [8].

Ikkinchi guruhni guruhli o'qitish uslublari tashkil etadi. Musiqa to'garaklarida ko'pincha bir vaqtda bir necha o'quvchi bilan ishlash zaruriyati tug'iladi. Guruhli mashg'ulotlar o'quvchilar o'rtasidagi sog'lom raqobat muhitini shakllantiradi, ular bir-biridan o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi hamda ansamblli ijro ko'nikmalarini egallaydi. Petrushin V.I. guruhli musiqa mashg'ulotlarining ijtimoiy-psixologik jihatlarini tahlil qilib, shunday xulosaga kelganki, guruh sharoitida o'quvchilar mustaqil mashg'ulotlarga nisbatan ko'proq vaqt sarflaydilar va ularning motivatsiyasi yuqori bo'ladi [9]. Biroq guruhli o'qitishda individual kamchiliklarni tuzatish qiyinroq kechadi.

Uchinchi guruhni aralash yoki kombinatsiyalangan uslublar tashkil etadi. Zamonaviy musiqa pedagogikasida ko'proq qo'llaniladigan bu yondashuvda individual va guruhli mashg'ulotlar maqsadga muvofiq ravishda almashtiriladi. Masalan, texnik ko'nikmalarni shakllantirish bosqichida individual mashg'ulotlarga ko'proq e'tibor qaratiladi, konsert dasturini tayyorlash bosqichida esa guruhli mashqlar ustunlik qiladi. Bunday yondashuv musiqa to'garaklari sharoitida eng optimal hisoblanadi, chunki u mavjud resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi.

Cholg'u asboblari ijro etishni o'rgatishda repertuar tanlash masalasi alohida ahamiyatga ega. Tahlil natijalariga ko'ra, repertuar tanlashda quyidagi tamoyillarga amal qilish zarur: o'quvchining texnik imkoniyatlariga moslik, uning musiqiy didini rivojlantirishga yo'naltirilganlik, milliy va jahon musiqa merosining muvozanatli aks ettirilishi hamda konsert faoliyatiga tayyorgarlik. Hasanov A.M. o'zbek milliy cholg'u asboblari uchun repertuar tuzish masalasini o'rganib, zamonaviy asarlar bilan bir qatorda an'anaviy maqom va kuy namunalari ham kiritish zarurligini ta'kidlagan [10]. Bu yondashuv o'quvchilarning milliy musiqa merosini o'zlashtirishga va uni davom ettirishga xizmat qiladi.

Texnik ko'nikmalarni shakllantirish cholg'u asbobida ijro etishni o'rgatishning eng muhim jihatlaridan biri hisoblanadi. Tahlil natijalariga ko'ra, texnik ko'nikmalarni o'rgatishda bosqichma-bosqich yondashuv eng samarali usul hisoblanadi. Dastlab oddiy harakatlar, keyin murakkab texnik elementlar o'rgatiladi, so'ngra ular yaxlit musiqiy asarlar ijrosida birlashtiriladi. Har bir bosqichda o'quvchining erishgan natijalarini mustahkamlash va keyingi bosqichga o'tishga tayyorligini baholash zarur.

XULOSA

Musiqa to'garaklarida cholg'u asboblari ijro etishni o'rgatish murakkab va ko'p qirrali pedagogik jarayon bo'lib, u o'qituvchidan yuqori kasbiy mahorat, pedagogik mahorat va ijodiy yondashuvni talab qiladi. Adabiyotlar tahlili natijalariga ko'ra, samarali o'qitish uchun individual, guruhli va aralash uslublarni maqsadga muvofiq ravishda qo'llash zarur. Repertuar tanlashda o'quvchining texnik imkoniyatlari, musiqiy qiziqishlari hamda milliy va jahon musiqa merosining muvozanatli aks ettirilishi hisobga olinishi lozim. Texnik ko'nikmalarni shakllantirish bosqichma-bosqich amalga oshirilishi va musiqiy ifoda bilan uzviy bog'lanishi kerak. Musiqa to'garaklari faoliyatida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish an'anaviy o'qitish usullarini boyitadi va o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Kelgusida milliy cholg'u asboblari ijro etishni o'rgatish metodikasini yanada takomillashtirish, xorij tajribasini o'rganish va milliy pedagogik an'analarni rivojlantirish dolzarb vazifalar bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Каримов, Б.Р. Замонавий музика таълими: муаммо ва ечимлар / Б.Р. Каримов. – Тошкент: Фан, 2019. – 156 б.
2. Абдуллаев, Р.Н. Музика тўгараклари фаолиятини ташкил этиш методикаси / Р.Н. Абдуллаев. – Тошкент: Ўқитувчи, 2018. – 128 б.
3. Нейгауз, Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога / Г.Г. Нейгауз. – Москва: Музыка, 1988. – 240 с.
4. Баренбойм, Л.А. Путь к музицированию / Л.А. Баренбойм. – Ленинград: Советский композитор, 1979. – 352 с.
5. Матёкубов, О.Р. Миллий чолғу асбобларини ўқитиш анъаналари / О.Р. Матёкубов. – Тошкент: Музика, 2017. – 184 б.
6. Hallam, S. Instrumental Teaching: A Practical Guide to Better Teaching and Learning / S. Hallam. – Oxford: Heinemann Educational Publishers, 1998. – 224 p.
7. Sloboda, J.A. The Musical Mind: The Cognitive Psychology of Music / J.A. Sloboda. – Oxford: Oxford University Press, 1985. – 291 p.

8. Кирнарская, Д.К. Психология специальных способностей. Музыкальные способности / Д.К. Кирнарская. – Москва: Таланты-XXI век, 2004. – 496 с.
9. Петрушин, В.И. Музыкальная психология / В.И. Петрушин. – Москва: Академический проект, 2008. – 400 с.
10. Хасанов, А.М. Ўзбек миллий ҷолғу асбоблари учун репертуар масаласи / А.М. Хасанов // Санъатшунослик масалалари. – 2020. – № 2. – Б. 45-52.